

"Évenkénti országgyűlést Pesten"

(Az 1848:IV. tc. létrejötte)

1. Az 1848. április 11-én kihirdetett törvénycikkek közül kettő érintette közvetlenül magát az országgyűlést: a *IV. tc.*, amely fönntartva eddigi, két táblára – immáron: házra – való tagolását amellet, hogy a címben idézett nemzeti követelésnek megfelelt, egyebek mellett ezek belserveszeretét s a királynak a vele kapcsolatos jogait is rendezte, valamint az *V. tc.*, amely az alsótáblának – teljesebb nevén: a karok és rendek táblájának – népképviseleti alapra való helyezését, a választójogot és a szorosán vett választási rendszert – a követ- (képviselő-) választások szerzetét és eljárását – szabályozta. Mellettük a független felelős minisztériumról szóló *III. tc.* tartalmazott még több, az országgyűlést érintő rendelkezést. Mindezen törvénycikkeket – s szinte valamennyit 1848. áprilisi (történeti) alkotmányunk cikkelyei közül – az azóta eltelt közel másfél évszázad közjogi, politikai, történeti és alkotmánytörténeti irodalma többé-kevésbé érintette, sőt földolgozta, magának az 1848-i alkotmány egészének genézisét azonban nem adta. Károlyi Árpád 1936-ban megjelent – magvas tanulmányból és okirattárból álló – forráskiadványában sem foglalkozott többel, mint e törvény meghozatalának utolsó előtti szakaszával: a törvénycikkekkel kapcsolatban az udvar szervei – a magyar királyi kancellária országgyűlési bizottsága, valamint a *Staatskonferenz* (államkonferencia) – előtti megvitatásával és a királyi elhatározatok megszüntetési körülményeinek taglalásával.¹

Magam e törvénycikkek közül korábban az 1848:V. tc., az országgyűlési népképviseleti törvény gyakorlatával foglalkozván, egy alkalmi előadásra szánt tanulmányom² írásakor, tavaly határoztam el, hogy sorra veszem s megírom a többi létrejöttét is. Így jutottam el – a sorrendben eggyel visszalépve – az 1848:IV. tc.-hez is, amely egyik sokat hivatkozott cikkelye ugyan 1848. évi pozsonyi törvénykönyvünknek, mégis létrejöttével Károlyi Árpád művének megjelenése – immáron tehát hatvan esztendő – óta senki nem foglalkozott.

¹ Károlyi Árpád: Az 1848-diki pozsonyi törvénycikkek az udvar előtt. Bp. 1936.

² Ruszoly József: Az országgyűlési népképviselet bevezetése Magyarországon (Az 1848:V.tc. létrejötte). Társadalomtörténeti tanulmányok. Szerk. Fazekas Csaba. Miskolc, 1996. (Studia Miskolcinsia 2.) 277-299.

I.

2. Az évenkénti országgyűlés iránti igény Kossuth Lajosnak az alkotmányos átalakulást elindító 1848. március 3-ai felirati javaslatában annak ellenére nem kapott helyet, hogy korábbi ellenzéki programokban már szerepelt. A pesti Ellenzéki Kör március 8-ai ülésének megbízása alapján az országgyűlés szerkezeti átalakításával korábban is foglalkozó Irinyi József³ által 11-én megfogalmazott *Mit kíván a magyar nemzet* – a március 15-ével méltán elhíresült "tizenkét pontban" – viszont már 3. pontként ez állt: *Évenkénti országgyűlést Pesten*.⁴

A Pestre való költözés korábban is foglalkoztatta a rendeket; az alsótábla 1844. november 11-én a Pesten építendő országház tervének elkészítéséről határozott is.⁵

3. Az 1848:IV. tc. alapját képező, eredetileg 13 szakaszt számláló *Az országgyűlés évenkénti üléseiről* c. javaslatot Szemere Bertalan fogalmazta, és ő is adta elő a karok és rendek táblájának, az alsótáblának 1848. március 20-ai délelőtti kerületi ülésén. Ezt nem csupán a Pesti Hírlap igazolja, amely részletesebb tudósításában kifejezetten a "Szemere B. által kidolgozott" törvényjavaslatról szól,⁶ hanem a javaslatot tartalmazó 143. sz. *alsótáblai röpirvnek* a levéltári példánya,⁷ amelyen a javítások és betoldások egyetlen kivétellel a belügyminiszter kezévonásait őrzik. Amennyiben hihetünk a Pesti Hírlapnak – más forrásunk ugyanis erről nincs – e kerületi ülésen – a javaslat egészét nem vitatva – a követek több módosítást és kiegészítést tettek. Így különösen Kende Zsigmond (Szatmár vm.) figyelmeztetése nyomán Kossuth Lajos (Pest vm.) javaslatára két új szakasz is bekerült az országgyűlés föloszlatásáról (5., 6. §§).⁸

A javaslat, amely utóbb az irományok között a 68. számot nyerte, vita nélkül ment át az alsótábla aznapi, tehát 1848. március 20-ai – délután 1 órakor kezdődött – országos ülésén is, ahol megint Kossuth Lajos toldott be egy fordulatot éppen a tőle származó 5. §-ba, amely így arról is rendelkezett, hogy a király által időnek előtte föloszlott országgyűlést az uralkodó – új választást rendelve – három hónapon belül köteles összehívni. Ezen kívül Paál János (Sopron vm.) javaslatára került egy kis betoldás a zárszamadásról a 9. §-ba, s az izenettel ellátott javaslatot Ghyczy Kálmán nádori ítélőmester már vihetette is a felsőtáblára.⁹

A felsőtábla – miként a szakaszonkénti tárgyalások bemutatásából látni fogjuk – két ülésében: 1848. március 21-én és 22-én hosszasan és mélyrehatóan vitatta a javaslatot, s a második vitanapon megfogalmazott válaszenetében jelentős módosításokat javasolt az alsótáblának. A vitában a liberális intézményi átalakítás szükségszerűségének igényébe jócskán keveredtek konzervatív föntartások is, noha – a

³ Irinyi József: Az országgyűlés rendezéséről. Pest, 1847.

⁴ Spira György: Polgári forradalom (1848-1849)= Magyarország története 1848-1890. Szerk. Kovács Endre és Katus László. Bp., 1979. 1:70-71. /Magyarország története tíz kötetben, 6/1./

⁵ Jelentés a Pesten építendő országház terve tárgyában. Olgy. 1847/48:242. sz. röpirv

⁶ Pesti Hírlap, 1848. márc. 26.

⁷ Magyar Országos Levéltár [OL] Diacta anni 1847/48: C. 66. E 143. sz. röpirv az Országgyűlési Könyvtár állományában lévő Országgyűlési Iratgyűjtemény II. kötetében más kéztől eredő, egyébként azonos szövegű javításokat tartalmaz. Javított nyomása a 149. sz. röpirv [Olgy. 1847/48], utóbb: Ol 1847/48:68, 85-86.

⁸ Pesti Hírlap, 1848. márc. 23., 26. Az utóbbi bővebb tudósítást ad Részletei a mart. 20-ki ülésnek címmel.

⁹ AN 1847/48: 171-[172.] (tévesen: 180.)

szabadelvű főrendeknek köszönhetően – ez utóbbiak a módosításokban már nem tükröződtek. Különösen jelentős és eredményes vita folyt az évenkénti országgyűlés tartamáról, az időközi törvényszentesítésről, az időelőtti házfelosztásról, a tisztségviselőkről, valamint a rakoncátlankodó hallgatóság hathatós megfékezéséről.¹⁰

Az 1848. március 22-én délután 1 órakor szakaszonként fölolvastott és elfogadott válaszizenetet Ghyczy Kálmán nádori ítélőmester azonnal vihette is át az alsótáblára, ahol is felolvastatván az országos ülés még aznap kiadhatta döntés előkészítésre a kerületi ülésnek.¹¹ Bár a tudósítás nem részletezi, föltehetően ez a főrendi válaszizenet is ott volt azok között, amelyek 1848. március 26-án délután 5 órakor tárgyaltattak a kerületi ülésen, s Hubay József országbírói ítélőmester előterjesztésében észrevétel nélkül még aznap az országos ülés is elfogadta. Az alsótábla második izenete a főrendi módosításokat elfogadta (1., 2., 5. §§), vagy legalábbis nem ellenezte (6., 14. §). Egyedül a 13. § változtatásába nem egyezett bele, nem tartván lehetségesnek titkos ülésen határozatok hozatalát.¹²

Ezután már a főrendek sem vitatkoztak sokat, hanem 1848. március 27-i déli ülésükön – gr. Teleki Domokos és gr. Károlyi Lajos pártolása mellett – hozzájárultak a Ghyczy Kálmán közvetítette második alsótáblai izenethez.¹³ Az alsótábla 1848. március 30-ai déli ülésén vette tudomásul ezt és az időközben megfogalmazott feliratot, melyet mind a főrendek, mind a két tábla tagjainak részvételével megtartott elegyes ülés még ezen a napon tudomásul vettek.¹⁴

A rendek által fölterjesztett felirathoz csatolt törvényjavaslatról (226. sz. röpv), mely utóbb az irományok között a 138. számot kapta,¹⁵ a Bécsben székelő magyar királyi kancellária diétális bizottsága másnap, tehát 1848. március 31-én már el is készítette általában egyetértő, mégis lényeges módosításokat tevő, így a Pesten való országgyűlést csak rendszerint ("in Regel"), ám nem föltétlenül előíró észrevételét. Előadmánya (Vortrag) 1848. április 1-jén jutott a nagyon is konzervatív szellemiségű tagokból álló Állami Konferencia (Staatskonferenz) elé. Köztük volt pl. gr. Cziráky Antal "régí állam- és konferenciaminiszter, s méltán híres öreg magyar jogász, amely igaz magyar érzésű, annyira a régi világ embere volt". Az államkonferencia tagjai egyetértettek ugyan az előterjesztés fönntartásaival, sőt azon keseregtek, hogy a javaslat mennyire megnyirbálja a királynak a rendi korban megszokott, az országgyűlést és törvényhozást illető jogait (*iura maiestatica quo ad comitia et legislationem*), Somsich fölvetésére mégis elálltak a módosításoktól. "A döntést azonban – írja Károlyi – fölborította Somsichnak az a kérdése: mi lesz, ha mint biztosra vehető, az országgyűlés nem fogadja el a módosítást? Tanácsos-e a fölséget ily alárendelt kérdésnél [1. §] abba a helyzetbe hozni, hogy engedni legyen kénytelen? Ez hatott, s az Állami Konferencia Szögyény beleegyezésével érintetlenül hagyta a megcibált 1. §-t." S tegyük hozzá: az egész javaslatot. V. Ferdinánd király másnap, 1848. április 2-án elfogadva a rendek által előterjesztett törvényjavaslatot utasítást adott az országgyűlésnek küldhető elhatározás

¹⁰ FN 1847/48:359-381.; OL Diaeta anni 1847/48:C. 66.a)

¹¹ Pesti Hírlap, 1848. márc. 25. AN 1847/48:183.; Olgy. 1847/48:173. sz. röpv; OI 1847/48:78, 95-96.

¹² Pesti Hírlap, 1848. márc. 29., 31.; OL Diaeta anni 1847/48:C. 66.b) (207. sz. röpv); AN 1847/48:195.; Olgy.:207. sz. röpv; OI 1847/48:118, 119.

¹³ FN 1847/48: 440.; Pesti Hírlap, 1848. ápr. 2.

¹⁴ OL Dieta anni 1847/48: C. 66. c); Pesti Hírlap, 1848. ápr. 4.; AN 1847/48:209.; Olgy. 1847/48:226. és 240. sz. röpv (az utóbbi a felírás); OI 1847/48:138, 128-129.

¹⁵ OL Dieta anni 1847/48: C. 66. c), melléklet.

(*Resolution*) megszövegezésére.¹⁶ Ez 7009/409. udvari kancellári számon a szokásos leirati formapapíron még aznap megtörtént, emígyen:

A Karok és Rendek által m. hó 30-án, – az országgyűlésnek évenként Pesten leendő tartása irányt – felterjesztett törvényjavaslatot Ő csász.kir. Felsége kegyelmesen jóváhagyni méltóztatott. Egyébiránt Ő császári és apostoli királyi felsége az országos Karok és Rendek császári királyi kegyelmével kegyelmesen s állandóan hajlandó marad.

Bécs, Szentgyörgyhó 2-án 1848.

Ő császári és apostoli királyi Felsége által:
Zsedényi Eduárd¹⁷

E jóváhagyó királyi válasz a két tábla másnapi, azaz 1848. április 3-án déli elegyes ülésén olvastatott föl.¹⁸ Maga az 1848:IV. tc. – a többi törvénycikkellyel együtt – az országgyűlés elegyes ülésén 1848. április 11-én nyert kihirdetést.¹⁹

II.

4. A Szemere Bertalan szövegezte törvényjavaslat első szakaszának két bekezdése eredeti szövegezésében így hangzott:

1. §. Az országgyűlés jövőendőben évenként, és pedig Pesten tartja üléseit, és a mennyire a körülmények engedik, az évenkénti ülésekre az ország Rendeit Ő Felsége mindig a téli hónapokban hívandja össze.

Az évenkénti ülések megtartása között hat hónapnál hosszabb idő közbe nem eshetik.

A szakasz – egyszersmind az egész törvénycikk – lényegét: az országgyűlés (1) évenkénti és (2) Pesten tartandó üléseit a diétán alig vitatta valaki. A főrendi táblán is egyedül Ocskay Antal kassai megyéspüspök hangoztatta: "az évenkénti országgyűlés iránt valamint a múlt [1843/44-i], úgy a jelen országgyűlésen nyilvánított azon meggyőződése, hogy az országgyűlés évenként ne tartassék, nem változott". Ám indítványt a javaslat elvetésére maga sem tett, nem is tehetett, hiszen a független felelős minisztériumról szóló, utóbbi számozás szerinti 1848:III. tc. amúgy is tartalmazta már, hogy a kormány *évente* köteles az országgyűlés elé tejesztetni a költségvetést. Ez pedig megkövetelte az országgyűlés évente való összehívását. Az országgyűlés ülés helye, a reformkorban az ország valóságos gazdasági és kulturális fővárosává emelkedett Pest is kevéssé volt vitatható. Gr. Pálffy Mór – ha bizonytalanul is – mégis megkísérelte Buda bevonását. "Talán – vetette föl óvatosan – azt lehetne mondani: Budapesten tartja az országgyűlés jövőendőben évi üléseit." Gr. Teleki Domokos viszont Budapesten csakis Pestet volt hajlandó érteni. Mint monda: "én a mostani körülmények között nem is kívánom feltenni, hogy másutt lehessen mint Pesten országgyűlést tartani, ez fontosabb kérdés, mintsem első tekintetre látszik; Budapestnek a törvénybe beiktatása által sok aggodalom gerjesztetnék". Br. Perényi Zsigmond erre az aggodalomra feleve ezt kívánta

¹⁶ Károlyi im. 101-104.; 15., 250-255. Az utóbbi idézet: 103., vö. 254.

¹⁷ OL Diaeta anni 1847/48:A.8.; Olg. 1847/48:262. sz. röpv; OI 1847/48:166.; 154., vö. Károlyi, 255.

¹⁸ Pesti Hirlap, 1848. ápr. 6.; AN 1847/48:213.

¹⁹ AN 1847/48:238.; OI 1847/48:237, 204-205.

beiktatni: történhet az országgyűlés "Pesten és Budán is; az üléseket azonban minden esetre Pesten kívánnám tartani". Ez csakis úgy értelmezhető – miként 1861-ben majd meg is történik –, hogy a király összehívhatja ugyan az országgyűlést a székvárosba, Budára is, ám az üléseit csakis a fővárosban: Pesten tarthatja meg. Gr. Zichy Ferenc főajtónállómester még megkísérelte ugyan Budapest – közjogilag: Buda és Pest szabad királyi városok – együttes beiktatását azzal, hogy a pesti tanács – miként 1843/44-ben – amúgy sem tudna megfelelő tanácskozási termet rendelkezésre bocsájtani, ám ezt az érvet a főrendek lehurrogták (*"felkiáltások: ez nem a mi dolgunk"*).

Az évenkénti országgyűlés – pontosabban: évenkénti ülősszakának – az összehívási ideje, ennek tartama, valamint két országgyűlést egymástól elválasztó 6 hónapi időköz már nagyobb vitára vezetett. Gr. Batthyány Kázmér a szöveget úgy értelmezte, hogy a téli országgyűlés (országgyűlési ülősszak!) csupán a minimális követelmény, egyébként pedig "lehetnek [...] olyan körülmények is, melyek szükségessé teszik, hogy az országgyűlés többször, s egyébkor is hívassék össze, akár téli, akár nyári hónapokban kellene [lehetne!] az országgyűlést egybehívni".

Gr. Szécheny Antal a téli hónapokat vitatva hangoztatta: "a törvényhozást össze kell hívni mindannyiszor, valahányszor az ország ügyei azt kívánják, akár téli, akár nyári hónapok lesznek". Lonovics József csanádi megyéspüspök "a téli hónapokra" (és nem:-*ban!*) kívánta az országgyűlést.

Gr. Teleki Domokos ragaszkodott az évenként csupán *egyszeri* országgyűléshez (ülősszakhoz!), mert – mint mondta – "egyébiránt méltányolom azoknak buzgalmát, kik miután ritkán tartattak országgyűlést, most sok országgyűlést kívánnak tartani, de gondolják meg, hogy a most alakulandó és szilárdulandó kormánynak az ilyen sok és hosszú országgyűlés érdekében nincs, és egy évben két országgyűlés nem volna kívánatos".

Hosszadalmas vita alakult ki a második bekezdés körül is, amely legfeljebb hat hónapot engedett volna két országgyűlés (országgyűlési ülősszak!) között. Ezt gr. Andrássy György Sáros vármegyei főispán ki is akarta hagyni, hiszen eleve hathónapos ülősszakot föltételezett, ha viszont az csupán két-három hónapig tartana – érvelt –, akkor ugyanazon évben két országgyűlés lenne, ha pedig hat hónapnál tovább tartana, akkor "az egyik országgyűlés összejönne a másikkal" (!?), márpedig sem a rendek, sem a főrendek nem kívánnak holmi "gesetzgebungs commissiót felállítani". Többen – gr. Szécheny Antal, Ocskay Antal, Majálth György országbíró, Lonovics József – támogatták a hathavi időköz törlését, míg mások – id. gr. Eszterházy Mihály, gr. Teleki Domokos, gr. Batthyány Kázmér, br. Jeszenák János – kitartottak az eredeti szerkezet mellett. Mint Jeszenák hangsúlyozta: "Angolhonban is ki van a 6 hónap mondva".

A főrendi izenet némileg áttulizálta az 1. §. első bekezdését, emígyen:

1. §. Az országgyűlés jövődöben évenként, és pedig Pesten tartandván üléseit, az évenkénti ülésre az orsz. Rendeit Ő Fölsége minden évben, s a mennyire a körülmények engedik, a téli hónapokban hivandja öszve.

A második bekezdés kihagyására a vitában kialakult, az elnöklő István nádor által többséginek kimondott álláspont indokolta. Az "1. §-nak második részét – hangzott a főrendi izenet –, mely az évenkénti ülések között közbe eső időnek meghatározásáról szölt, Ő cs.k. Fölsége s a mélt. Fő RR annál fogva kihagyni kívánják, mivel azon esetre, ha valamely évi ülés hat hónapnál rövidebb idő alatt rekesztetnék be, s a

következő ülést hat hónap múlva már ismét összehívni kellene, egy évben nem egy, hanem két ülés tartatnék, s a mint ez a t. kk. és rr.-nek nincs szándékában, úgy más részről arra nézve, hogy minden évben multhatatlanul ülés tartassék, annak határozott kimondása: hogy az ország Rendei az ülésre össze hivathassanak, elégséges".

Az 1. §-nak alsótábla által is elfogadott fenti szövegezésében az *évente (jährlich)* összehívandó országgyűlés a kancelláriai bizottságnak sem szűrt szemet. Annál is inkább, mert a már elfogadott miniszteriális rendszerről szóló törvényjavaslat (a leendő 1848:III. tc.) említett 34. (37.) §-ában a *költségvetés* kapcsán már tartalmazott vonatkozó utalást. Az országgyűlés *helyét* illetően – az 1536:XXI. tc.-re való hivatkozással, amely a királyt ruházta föl az országgyűlés helyének és idejének kihirdetésével – Pestet csupán "szabály szerint" (*in Regel*) határozta volna meg, mely alól kivétel lehetett volna.

Az 1848. április 1-jei államkonferenciái előterjesztés annak előrebocsátásával, hogy e törvényjavaslat más népképviselői rendszerű államok (*Repräsentatif-Staaten*) főnnálló berendezkedését ismeri el (veszi át), miáltal a magyar alkotmánynak a 800 (!) éve főnnálló rendi formája (*ständische Form*) definitív módon feláldoztatik s a képviselői (*repräsentative*) rendszer az országban anélkül, hogy elő lenne készítve, bevezetetik.

Hogy a jövőben évenkénti országgyűlést (*jährliche Landtage*) kell tartani, azt a már elfogadott leendő 1848:III. tc. 34. (37.) §-ával adotttnak vette az előadó. Az országgyűlés *helyének* egyszer s mindenkorra (*ein für allemal*) való törvényi rögzítését viszont azon királyi jog megsértésének tartotta, amely szerint a király a körülményeknek megfelelően maga jelölheti ki az országgyűlés megfelelő helyét. Etekintetben mitsem bizonyít, hogy az országgyűlések általában a fővárosokban (*in den Hauptstädten*) szoktak lenni, mivel – más országokban – az uralkodók is ott székelnek. Magyarországon ellenben immáron 300 éve Pozsonyban és más országgyűlési helyeken szoktak ülésezni az országgyűlések, melyek így fő- és székváros (Bécs) *közelében* tartatnak. Mindezen okokból elfogadták a kancelláriai bizottság javaslatát, hogy Pest csak rendszerinti országgyűlési ülési helynek tekintessék. Mivel gr. Somsich királyi tanácsos mégis az eredeti szöveg főntartása mellett érvelt azon hivatkozással, hogy a királynak is kellemetlen lehetne, ha a rendek e megszorítást mégsem fogadnák el. Szógyény alkancellár is erre hajlott, maradt az eredeti szövegezés: egyedül *Pest* lett az országgyűlés helye.

5. A rendi alkotmány szerint egy országgyűlésen elfogadott törvénycikkeket általában egyetlen alkalommal, a diéta végén szokta volt a király egyeséges *decretum*ként szentesíteni és kihirdetni. Ettől ugyan olykor eltértek, ám ez is csak azt jelentette, hogy legfeljebb két alkalommal – az országgyűlés folyamának egy lezárt szakaszában és a fölloszlatást megelőzőleg – történt meg a szankcionálás és publikáció. E rendi kööttségből eredő szakaszosságot föloldandó, a folyamatos törvényhozást elősegítendő fogalmaztatott meg a következő szakasz.

2. §. A hozott törvények jövődöben mind az évi ülés alatt, mind az ülés végével meg fognak Ő Felsége által erősít[et]etni.

E többértelműen fogalmazott szakaszt is hevesen vitatták a főrendek. Lonovics József elsősorban azért hibáztatta, mert a *szentesítés* helyett a szintelen *megegyesítést* használta. Azt is kifogásolta, hogy nem esik szó a király *vétőjéről*.

Mások a kihirdetés említésének elmaradását hiányolták, gr. Szécheny Antal hivatkozva az 1843/44. évi országgyűlésen történt különös ikenetben való megállapodásra (!), amely szerint: "miután az országgyűlési tanácskozások mindenki előtt ismeretesek, legalább *fictione Juris* fel kell tenni, hogy mindenki tudja mi az országgyűlésen történik, közakarattal elfogadtatott, hogy a törvények a szentesítés pillanatában érvényesekké is váljanak". Busán Herman horvátországi követ ezzel szemben azzal érvelt, hogy a törvényeket a törvényhatóságok és a kapcsolt országok közgyűlésein is ki kell hirdetni, mire legalább két hónap szükséges, s csak ezután nyerhetnek a törvények "kötelező erőit".

A többség jól értette, hogy a 2. § – ha tökéletlen fogalmazásban is – azt célozza, hogy – miként br. Majthényi Antal lipói főispán mondta – "az országgyűlés folyama alatt hozott törvények szentesítése ne maradjon az országgyűlés végére". Se szeri, se száma nem volt az újrászövegezési kísérleteknek, míg végre a tábla ikenete ebben, az alsótábla által is elfogadott új szövegben állapodott meg:

2. §. A hozandó törvények jövendőbe Ő Felsége által az évi ülés folyama alatt is szentesít[t]ethetnek.

6. A javaslat a tervezett hároméves ciklust ekként fogalmazta meg:

3. §. A képviselők három évig tartandó egy országgyűlésre, s ezen országgyűlések mind három évi üléseire választatnak.

A főrendek közül többen – gr. Barkóczy János, gr. Andrássy György sárosi főispán, gr. Szécheny Antal, gr. Zichy Henrik mosoni főispán és Ürményi József tolnai főispán – az 5 évre való választás mellett érveltek, míg mások – gr. Erdődi Sándor, br. Vay Miklós koronaőr, gr. Cziráky János, Gyürky Pál Krassó megyei főispán, br. Majthényi Antal Liptó megyei főispán – a javasolt 3 év mellett törtek lándzsát.

A hosszabb választási (törvényhozási) időszak hívei főként a *stabilitásra* hivatkoztak, s példaként Franciaország (5 év) és Anglia (7 év) törvényhozási ciklusait hozták föl. Gr. Vay Miklós koronaőr viszont úgy vélte, hogy a jövőben a stabilitás valóban megköveteli majd a hosszabb (5, 6, 7 évnvi) választási időszakot, ám a "mostani állást tekintve" éppen elegendő a 3 év. Gr. Cziráky János hozzá kapcsolódva úgy vélte: "mind addig, valameddig míg minden bizonytalanságban van, és isten kezében rejlik, és nem tudjuk, mi elemekből fog állni a jövő országgyűlés, a stabilitást kimondani jelenleg károsnak tartom".

István nádor úgy találta, hogy a többség a 3 évet fogadta el, így maradt az eredeti szövegezés.

7. A javaslat 4. §-át egyik fórum sem vitatta, így az változtatás nélkül került a törvénybe is. Az előző szakaszt egészítette ki. Részint a választási határidőről rendelkezett, részint megerősítette, hogy a háromévenkénti új választás minden képviselőre, tehát az időközi választásokon mandátumot nyertekre is vonatkozik.

4. §. 1848-tól kezdve minden harmadik év eltelte után, a következő országgyűlés első évi ülésének megnyitását megelőző hat hét lefolyása alatt országszerte új képviselőválasztás történik, midőn azok is, kik időközben megválasztattak, csak új választás által tarthatják meg képviselő helyeiket, és pedig szinte egy országgyűlés három évi üléseire.

Magukról a választásokról az előkészületben lévő 1848.V. tc. rendelkezett.

8. Az 1848. március 20-ai kerületi ülésen – mint utaltam ár – Kende Zsigmond (Szatmár vm.) észrevételére Kossuth indítványozta az országgyűlés időelőtti feloszlásának lehetőségét törvénybe iktatni. "Kossuth L. szükségesnek tartja – hangzott a Pesti Hírlap tudósítása –, hogy ha a minisztérium azon véleményben van, miként az országgyűlés által nem támogatván, egy összehívandó másik országgyűlés által támogatni fogja, azon joga meglegyen, miszerint a népre hivatkozassék, s az országgyűlést feloszlatassa, mert csak így tartatik fel a szükséges harmónia a közvélemény és a törvényhozás közt. Ha a minisztérium másodszor is akarna ilyesmit ismételni, kétségkívül revolúciót idézne elő; a joggal visszaélés gátját tehát ebben találja."²⁰ Többen is szóltak a kérdéshez "a kormány feloszlási jogát korlátozni és a nemzetet visszaélések ellen biztosítani kívánván". Ezért végül a 4. § után két új szakaszt iktattak be.

5. §. Ő Felségének joga van az országgyűlést a három év elteltése előtt is feloszlítani, és új képviselőválasztást kiírni, *de ez esetben az újabb országgyűlés összehívásáról a képpen rendelkezendik: hogy az előbbinek feloszlásától számítandó három hónap alatt összeüljön.*

6. §. Az évi ülés az utolsó évről számadásnak és következő évi költségvetésnek a minisztérium által leendő előterjesztése s az irántoki határozatnak meghozatala előtt fel nem oszlathatnak.

A 143. röpv munkapéldányán e két szakasz – a *kiemelt* mellékmondatok kivételével – Szemere Bertalan kézírásában maradt meg. A kiemelt szövegrészt Kossuthnak a március 20-ai országos ülésen tett észrevételére Ghyczy Kálmán nádori ítélőmester fogalmazta sajátkezűleg. Az idézett lap tudósítás egyébként alighanem összemosta a történeteket, amikor e passzust is a kerületi ülésben megfogalmazottként idézte.

Figyelemre méltó, hogy Kossuth az országos ülésen úgy vélte: "nem azon kifejezést kellene használni, hogy ő felsége az orsz.[ág]gyűlést *összehívandja*; hanem hogy eloszlítás után három hónap alatt *összeüljön* az országgyűlés".

A javaslatbeli *feloszlítani* és *feloszlítás* kifejezések a felső táblán hosszas vitára vezettek. Andrássy György sárosi főispán különbséget kívánt tenni a "képviselői testület", azaz a képviselőtábla (-ház) és az országgyűlés király általi végleges *feloszlása* és az ugyanőt az ülések esetében megillető "évenkénti *eloszlási jog*" között. Majláth György országbíró leszögezte: "ha ez mondatik »3 év elteltése előtt is feloszlatnak az országgyűlés« – akkor lehet 3-4 hónap elteltése után is, szóval három év alatt akár mikor feloszlítani". Gr. Széchenyi Antal is elválasztotta egymástól "az országgyűlés *szétoszlását*" és az évi ülésnek *bevégezését*", úgy vélván, hogy mindkettő elrendelési joga a királynak illeti meg, s ez a joga nincs is veszélyeztetve. Az ülések bevégezésének elrendelését a király "prorogationalis jogának" mondta.

²⁰ Pesti Hírlap 1848. márc. 26. A KLÖM nem utal rá. – Itt jegyzem meg, hogy tanulmányom e II. pontjában jegyzeteket nem alkalmazok. A források könnyen azonosíthatók az I. pontbeliekkel.

Lonovics József csanádi megyéspüspök – nehogy megismétlődjék a forradalomra vezető 1830. évi francia eset – így kívánta módosítani a szerkezetet: "Ő Felségének joga van az országgyűlést, de csak ha összeült, felosztatni."

Gr. Erdődy Gábor az országgyűlés *elosztatását*, azaz új választásokkal járó végleges befejezését királyi, míg az évi ülések *berekesztését* kormányi jognak vélte: "az elosztatást ezen cikk világosan kimondja; a berekesztést nem érinti, az pedig a felelős kormánynak jogához tartozik, hogy ti. ha szükségesnek találja, befejezhesse az országgyűlést".

A vita átcsapott a 6. §-ra is, amely az előző évi zárszámadást s az azévi költségvetést még el nem fogadott országgyűlés föllosztatását tartalmazta. Gr. Batthyány Lajos miniszterelnök ide is be kívánta iktatni a berekesztés, sőt az elhalasztás tilalmát. Lonovics József viszont e 6. §-t királyi "elosztási jog" túlzott megszigorításának tartotta; úgy vélte: elegendő a számadások benyújtása a táblánál ahhoz, hogy "az elosztás megtörténhessék". Br. Perényi Zsigmond ugocsaí főispán – Ghyczy Kálmán ítélőmesterrel egyetértve – úgy vélte: a 6. §-ba a "be nem rekeszthetik" kifejezéssel kell fölcserélni az "el nem oszthatatik" fordulatot, miáltal a királyt megillető korlátlan föllosztási jog megmarad, miközben "midőn folynak a dolgok, be nem rekesztheti [...] az országgyűlést".

Gr. Széchen Antal Lonovics Józseffel egyetértve csupán "az évi számadások", nem pedig a *budget* (költségvetés) megvizsgálásának megtörténtéhez kívánta kötni a felosztási tilalmat. Úgy vélte: jobb lenne "a budget iránti intézkedést későbbi időre hagyni, akkorra, midőn a ministerium szerkezete és a táblák egymás iránti viszonya részletes törvény által fognak elintéztetni".

Br. Majthényi Antal lipcsei főispán viszont úgy vélte: mind az elosztás, mind a berekesztés joga a királyt illeti; ha az előbbit nem korlátozzák, az utóbbit sem lehet. A rendeket (az alsótáblát) ezen ellentmondásnak akként való föloldására vélte fölcsólitandónak, hogy "ezen berekesztési joghoz ne kössék kívánságukat, legalább mondjanak annyit, hogy minden évi országgyűlésre a számadások beadassanak és a megvizsgálások megkezdessenek, de azok bevezetésétől az országgyűlés berekesztése ne feltételeztessék". Ha pedig "a budget iránt a ministerium megteszi javaslatát, és az iránt megegyezés nem történik, az ország rendei részéről a költségvetésről és adóról némi provisio tétessék, ha az ország rendei a ministerium által kívánt budgetet nem hagyják helyben".

Majláth György országbíró Lonovics csanádi püspökhöz csatlakozva nem értett egyet Majthényivel. "Ha parlamentáris kormányt akarunk – vélte – egészen illesszük magunkat annak formáiba, s az ország Rendei nem állunk reá? Erre az a felelt, hogy a ministerium vagy elosztja a kamarát, vagy lelép; ha parlamentáris kormányunk lesz, akkor azt a-tól z-ig el kell fogadnunk [...]."

Gr. Széchen Antal szerint e szakaszokban "három eszméről" van szó, ezért az 5. §-ba ezt javasolta: "ő Felségének joga van az országgyűlést 3 év eltelté előtt is felosztatni, az évi ülést teljesen berekesztetni, s a 3 évi ülést prorogálni". Vele szemben gr. Andrássy György a prorogálni (= "elnapolni") kifejezést csupán az évi ülésre értette.

A vita hevében a fogalmak – legalábbis a nem szószerint vezetett naplóban – teljesen összegabajodnak. Ghyczy Kálmán udvari ítélőmester próbált rendet tenni közöttük. Gr. Teleki László is egyetértett vele, úgymond: "ennél kevesebbet nem mondhatunk, mert külön van választva az országgyűlésnek felosztása a berekesztés és

prorogatótól, kevesebbet nem lehet mondani, miszerint ne lehessen prorogálni s elosztatni az országgyűlést, mielőtt a számadás és költségvetés megtétele volna".

Lonovics József módosítását ekként fogalmazta meg: "a ministerium az utolsó évről számadást és a következő évi költségvetést minden ülés kezdetén a képviselői tábla elé fogja terjeszteni, azonban ezeknek leendői előterjesztése s irántoki határozat meghozatala előtt az évi ülés be nem rekesztethetik". Ezáltal a főrendi tábla nullifikálását, pusztán "registrationalis szerepre" való szorítását is el kívánta kerülni, amit Majláth György országbíró is helyeselt.

Br. Majthényi Antal a csanádi püspök javaslatára helytelenítette az alsótáblának a kiemelését, mivel az maga sem kívánta ezt.

Ocskay Antal kassai megyéspüspök leszögezte: "a ministerium által bemutatandó számadások és költségkivetések kellőleg megvizsgálását olly módon eszközöltetni kívánom, hogy ezen vizsgálat örve alatt ő Felségének az országgyűlést bármikor berekesztteni joga ne korlátozassék".

Gr. Erdődy Sándor nem látta helyét az elnapolási (prorogationalis) jognak; gr. Batthyány Kázmér pedig ezt az ülés berekesztésével is megvalósíthatónak vélte, hiszen a király a berekesztett országgyűlést még ugyanazon évben újra megnyithatta.

Végül is hosszadalmas szövegegyeztetés nyomán alakult ki az 5. és 6. §§-nak a válaszenetek melletti szövege; az előbbi teljesen átszövegezték, az utóbbiban viszont csupán az "el nem oszlathatik" kifejezést cserélték a "be nem rekesztethetik" megfogalmazásra. Az újrafogalmazott szakasz:

5. § Ő felségének joga van az összevont évi ülést prorogálni s berekesztetni, sőt az orsz.[ág]gyűlést a 3 év eltelése előtt is felosztatni, és ekkor új képviselőválasztást rendelni; de ez utolsó esetben az újabb orsz.[ág]gyűlés összehívásával akként rendelkezendik, hogy ez az elébbinek felosztatásától számítandó három hónap alatt összevüljön.

Mint fentebb is írtam, az alsótábla az 5. § új szövegét kifejezetten elfogadta, a 6. §-beli átszövegezést pedig nem ellenezte. A törvényben is ezek maradtak meg.

9. A javaslat 7. és 8. (eredetileg 5. és 6.) §§-a az országgyűlés két táblájának tisztségviselőiről ekként rendelkezett:

7. § Elnököt és egy másod elnököt a főrendi táblához, a tábla tagjaikból, ő Felsége nevez ki, de jegyzőt, szinte saját tagjai közül, titkos szavazás útján a tábla maga választja.

8. § A királyi tábla a képviselők táblájának kiegészítő része lenni ezennel megszűnván, a képviselő tábla egy elnököt, két alelnököt és jegyzőket, tagjainak sorából, titkos szavazás útján, maga választ.

Az eredeti, Szemere-féle javaslat még *négy jegyzőről* szólt, ám – mint a belügyminiszter saját javítása mutatja – már a kerületi ülésen elhagyták a számukat, s csupán a *jegyzőket* vették föl. Az utóbbi § második bekezdése eredeti szövegében így hangzott:

Mindezen táblahivatalnokok évenként, és pedig az évi ülés megnyitása előtt választatnak, és illetőleg neveztetnek ki.

A kiemelt szövegrészt a kerületi ülésen Szemere így írta át: "az első ülésen választatnak és illetőleg neveztetnek ki, mely ülésen az elnökséget a tábla legkorosabb tagja viendi".

A főrendi tábla figyelmét főként saját leendő tisztségviselőire fordította, közöttük is elsősorban az elnökre. E tábla – egyszersmind az egész országgyűlés – elnöke a rendi korban maga a *nádor* volt, aki azonban az 1848:III. tc.-ben mintegy királyi hatáskört kapott; mint a vitában elhangzott: *alkirály* lett. A javaslat ezért nem is számolt vele táblai elnökként. Sokan mégis úgy vélték, hatásköre egészében azonos a korábbival, nincs tehát ok az elnökségben való mellőztetésére sem. Így vélekedett gr. Széchen Antal, gr. Andrássy György, Ocskay Antal, gr. Zichy Ferenc, gr. Batthyány Imre főlovászmester, br. Majthényi László, br. Rédl Imre, Lonovics József, gr. Zichy Domokos veszprémi püspök, gr. Nádasdy Ferenc főkamrás, br. Sennyei Pál, Gaganetz József eperjesi görög egyesült püspök. Velük szemben az alsótáblai szerkezetet pártolta gr. Szapáry József, gr. Teleki László, gr. Erdődy Sándor, gr. Batthyány Kázmér, gr. Teleki Domokos, gr. Batthyány Lajos miniszterelnök és br. Wenckheim Béla.

Gr. Pálffy Móríc sajátos álláspontot képviselt: válassza e tábla is maga az elnökét; a vita vége felé viszont már úgy vélte: maradjon a nádor az elnök, ám "azon felül legyen más elnöke is az országgyűlésnek, mely a minisztérium által neveztetik, vagy a tábla által választatik".

A vita abban a kérdésben összpontosult, hogy a nádor új jogköre, miáltal a király hatáskörében eljárva részese lett a végrehajtó hatalomnak, összeegyeztethető-e a táblai elnökséggel. A liberálisok – köztük a designált miniszterelnök – tagadták ezt, míg a konzervatívok nem tartották összeférhetetlennek a két funkciót.

István nádor maga is szeretne volna megtartani e főrendi táblai hatáskört is. Mint mondta: "részemről akár tartassék fen[n], akár nem a nádornak az országgyűlési elnöklet, abban akadályt nem találok, mert ha nekem, ki az országnak jövődjére nézve nagy befolyást gyakorolhatok, s a felelős minisztériumot is Bécsben nemcsak védelmeztem, de azt keresztül is vittem, szerencsém fog lenni mint nádornak az ülésekben elnökösködni, a felelős ministerium hatáskörét csonkítani soha nem fogom".

Gr. Batthyány Lajos miniszterelnök kénytelen volt ellentmondani: a király március 17-ei levele teljhatalommal ruházván föl a nádort, ez pedig az országgyűlésen való elnökösködését nem engedi meg.

A döntést másnapra halasztották. Az 1848. március 22-ei ülésen gr. Károlyi Lajos nyitrai főispán a parlamentáris kormányra tekintettel javasolta elfogadni a törvényjavaslat eredeti megoldását, "a RR táblájának elnöke választassék, a főrendi tábla elnökét pedig ő Felsége nevezze ki". Mire a nádor teljhatalommal való fölruházására hivatkozva visszalépett az elnöklésre való igénytől. Mint mondta: "igen sok t. tagokban azon aggodalmat látom, hogy talán mostani állásommal eddigi elnöklésem össze nem férne". Majláth György országbíró állásfoglalása nyomán a főrendek lemondtak arról is, hogy maguk válasszák elnöküket; maradt hát az eredeti javaslatbeli alkotmányos megoldás: a király általi kinevezés.

Némi vitára adott okot a jegyzők választása; elhangzott olyan álláspont is, amely a választhatók körét a tábla tagjain túl, külső személyekre is ki kívánta terjeszteni, végül ebben is maradt az eredeti, saját tagok közül való választást tartalmazó javaslat.

A képviselőtábla tisztségviselőit illetően annyi változás történt, hogy gr. Széchen Antal javaslatára s a miniszterelnök egyetértésével külföldi példák nyomán a házelnök választása nem egy ülésszakra, hanem az országgyűlés teljes három évére történt.

Ezt a megoldást mindkét tábla elnökére kiterjesztették:

A 8. §-nak második részét azon tekintetből, hogy az országgyűlési elnökség nagyobb tárgyszeret s hosszabb tapasztalást igényel s ennél fogva a táblai elnökségnek évenkénti változtatása nem kívánatos, a mélt. fő RR. ekképpen kívánják módosítani:

"Mind a két táblának elnökei az országgyűlés egész folyamára, a többi tábla hivatalnokai pedig évenként – az első ülésben választatnak és illetőleg neveztetnek ki, mely ülésben az elnökséget a tábla legkorosabb tagja viendi."

Figyelemre méltó, hogy az udvari szervek nemhogy nem emeltek kifogást ezen új országgyűlési tisztségviselők ellen, hanem még szerencsésnek is tartották a változtatásokat.

10. A főrendek a 9–11. §§-at szó nélkül hagyták. Ezek a táblák elnökeinek fizetését helyezik kilátásba (9. §), a nyilvánosságról, egyszersmind a rendfenntartási szabályok megalkotásáról rendelkeznek (10. §), külön kiemelve, hogy "a hallgatóságnak a tanácskozást háborgatni semmiképpen nem szabad" (11. §).

Némi vitára adott okot a táblák belső rendjének fenntartása. A részleteket mellőzve idézem a 13. §-sal kapcsolatos változatokat. Az alsótáblai szövegezésben így hangzott:

13. §. Ez [a rakoncátlankodó hallgatóság elnök általi kiharcolása] megtörténvén, a tanácskozás vagy azon nap, vagy később, a többség határozata szerint, de mindig nyilvánosan folytatatik.

A válaszízenetnek az alsótábla által egyébként el nem fogadott része így szólt:

A 13-ik § helyett annak figyelembe vételével, hogy e §-nak rendelete mellett a hallgatóságnak, amennyiben az ülés folytatásával a tanácskozást ismét háborgatná, hatalmában állhatna az országgyűlési tanácskozások folyamatát csaknem egészében megakasztani, s hogy éppen a tanácskozásoknak szabad sajtó útján közlésében fekszik azoknak legnagyobb nyilvánossága, a mélt. FőRR. a következő szerkezetet javasolják:

"13. §. Ez megtörténvén a tanácskozás a többség határozata szerint a hallgatóság eltávolítása után is, de a hírlapok tudósítóinak jelenlétében nyomban folytathatják ugyan, később mindazonáltal vagy másnap ismét nyilvánosan tartandó."

Az utolsó előtti szakasz alsótáblai szövege így hangzott:

14. §. A rend és csend fenntartása a nemzeti őrség alkalmazásával eszközöltetik.

A felsőtáblán Ürményi József tolnai főispán úgy vélte, hogy a nemzetőrség fölhasználása, "ha nagyobb erő kifejtése kívántatik" helyes, ám kisebb kicsapongások megfékezésére inkább nálunk is a külföldön ismert *huisserek* lennének alkalmazandók. E más néven *questorok*nak, terembiztosoknak vagy éppen ajtónállóknak hívott személyek beállításával mások is egyetértettek. A válaszízenet róluk ezen, az alsótábla által nem ellenzett szakaszt tartalmazta:

A 14. § azon oknál fogva: hogy a közerőnek alkalmazása csak szükség esetében s ekkor is egyedül a tábla saját befolyásával történjék, ekképpen lenne módosítandó.

"14. § A rend és csend fenntartása: terembiztosok által a nemzeti őrség alkalmazásával is eszközöltetik."

Az udvari szervek – jeléül annak, hogy e szakaszokkal maguk is egyetértenek – még említésüket is mellőzték. Egyedül az Államkonferencia elé készített előadmány

említette meg, hogy az utolsó (15. §) szerint a táblák maguk állapítják meg *rendszabályaikat*, azaz *házszabályaikat*.

*

Országgyűlési nyomtatványok

AN 1847/48 = Felséges első Ferdinánd ausztriai császár, Magyar- és Csehországnak e néven ötödik apost[oli] királya által szabad királyi Pozsony városába 1847-dik esztendei Szent-András hava 7-dik napjára összehívott magyarországi közgyűlések naplója a tekintetes karoknál és rendeknél. Pozsonyban, az Országgyűlési Irományok Kiadó-hivatalában. Pesten, MDCCXLVIII. [1848.]

FN 1847/48 = Felséges első Ferdinánd austriai császár, Magyarország és Csehországok e néven ötödik apost[oli] királya által Pozsony városába 1847-ik évi november 7-ikére rendeltetett magyar országgyűlésen a méltóságos főrendeknél tartott országos ülések naplója. I. kötet. Pozsonyban, az Országgyűlési Iratok Kiadó-hivatalában. Pesten MDCCXLVIII. [1848.]

OI 1847/48 = Felséges első Ferdinánd ausztriai császár, Magyar- és Csehországnak e néven ötödik apost[oli] királya által szabad királyi Pozsony városába 1847-dik esztendei Sz. András hava 7-ik napjára rendeltetett magyarországi közgyűlések irományai. Pozsonyban, az Országgyűlési Irományok Kiadó-hivatalában. Pesten, MDCCXLVIII. [1848.]

Olgv. 1847/48 = Országgyűlési Iratgyűjtemény 1847/48. II. k. (Országgyűlési Könyvtár B 1232:2.)

A javaslat összevege a 143. sz. röpíven Szemere Bertalan betoldásaival
(Pozsony, 1848. március 20.)

143ik Szám.

Az országgyűlés évenkénti üléseiről.

1. §. Az országgyűlés jövedelmében évenként, és pedig Pesten tartja ülését, és a mennyire a körülmények engedik, az évenkénti ülésre az ország Rendeltő Felsége mindig a téli hónapokban hivandja össze.

2. §. A hozott törvények jövedelmében mind az évi ülés alatt, mind az ülés végével meg fognak Ő Felsége által erősíttetni.

3. §. A képviselők három évig tartandó egy országgyűlésre, s ezen országgyűlésnek mind három évi ülésre választanak.

4. §. 1848-tól kezdve minden harmadik év eltelte után, a következő országgyűlés első évi ülésének megnyitását megelőző hat héttel előbb, az országgyűlés új képviselőválasztás történik, melyben azok is, kik időközben választottak meg, csak új megválasztás által tarthatják meg képviselői helyeiket, és pedig szinte egy országgyűlés három évi ülésére.

5. §. Elnök és egy másod-elnök a főrendi táblához, a tábla tagjaihoz, Ő Felsége nevez ki, de jegyzőit, szótka saját tagjai közül, illikus szavazás alapján a tábla maga választja.

6. §. A királyi tábla a képviselők táblájának kiegészítő része lenni ezennel megszűnő, a képviselő tábla egy elnököt, két alelnököt, és jegyzőket, tagjainak sorából, illikus szavazás alapján maga választ.

Mindezen táblahivatalnokok évenkénti és pedig az évi ülés megnyitása előtt választottak, és illetőleg megerősítettek.

7. §. Ugy a főrendi, mint az alsó tábla elnök az országgyűlés első évi ülésében fog meghírvástani.

8. §. Ülését mind a két táblának együtt is nyilvánosságra. A tanácskozáskor szigorúan esend, és rend, s a hallgatóság teljes hallgatóságghatartatása iránt mindenik tábla szabályokat alkot, s azoknak végrehajtását elnöke által szigorúan eszközölteti.

9. §. K. részben előzetesen már most rendeltetik, hogy a hallgatóságnak a tanácskozási időtartalmát semmiképen nem szabad.

10. §. Ha egyes hallgató, vagy a hallgatóság, a tanácskozási időtartalmát, és az elnöki egyeztetési időtartamot megszegi, másod ízben a jelen törvényre hivatkozva az egyes hallgatót vagy illetőleg a hallgatóságot kizárhatják, és annak helyét bevértethatják.

11. §. Ez megtörténvén, a tanácskozás vagy azon nap, vagy később, a többség határozata szerint, és mindig nyilvánosan folytatattik.

12. §. A rend és esend fenntartása a nemzeti őrség alkalmazásával eszközöltetik.

13. §. Az előbbi §-ban említett szabályokon kívül, a legközelebbi évi ülésben legelőbbben mindenik tábla magának rendszabályokat készít, melyekben a tanácskozás, és szavazás módja és rendje, s általában véve a tábla helyügye meg fog határozattani, és a melyekben a szavazás elrendezésében vett tanácskozási rendet illető rész, csak az évi ülés végével, s csak a törvényjavaslatok tárgyalásának bevértése után, fog módosíthatni.

F. jegyzőket

F. az első tábla elnökével és alelnökével, mely tábla az országgyűlés első ülésén megválasztott.

F. az első tábla elnökével és alelnökével, mely tábla az országgyűlés első ülésén megválasztott.

Zsedényi Eduárd a király jóváhagyó választát közli az országgyűléssel
(Bécs, 1848. április 2.)

7009.
409.

Ő császári és apostoli királyi **FELSÉGE** *legkegyelmeseb Urunk* novídon
a Fenséges **FÖHERCZEGCEL** a Magyarországi
és a koronához tartozó Részek Főszékelendő, Székelendő, Főszékelés, Főszékelés
tatis és Nagyságos, Nagyságos, Vitézs és Nemes, Ohos és Erdemes

KARAIVAL. RENDEIVEL,

kik az Ő császári királyi *Felsége* által kegyelmesen: elfogadott
jelen országgyűlésen személynél vagy követek által novídon egybe-
sereglettek, kegyesen tudalendő:

A' Karok és Rendek által m. k. 30^{án} - az ország-
gyűlésnek ezenkint Pesten leendő tartása iránt -
felterjesztett törvényjavaslattal Ő császári kir. Felsége
kegyelmesen jóváhagyani méltóztatott. Egyebirrint
Ő császári és apostoli királyi Felsége az országos
Karok és Rendekhez császári királyi kegyelmével
kegyelmesen is általánosan hajlandó marad.

Ő császári és apostoli
királyi Felsége által.
Bécs, február 2^{án} 1848.
Zsedényi Eduárd

BEKÜLDETVE
A KIRÁLYI

297

"JÄHRLICHEN REICHSTAG IN PEST"
(Die Entstehung des Gesetzartikels IV vom Jahre 1848)

(Zusammenfassung)

Die letzte ungarische Diät ständischer Prägung tagte in Pozsony (Pressburg, heute: Bratislava) 1847/48. Unter dem Einfluß der Revolution in Paris, Wien und Pest nahm sie März und April grundlegende Gesetzartikel [GA] an. Sie wurden auf der gemeinsamen Sitzung der beiden Tafel des Reichstags am 11. April 1848 verkündet. Diese sogenannte *Aprilgesetze* schafften die ständisch-historische Verfassung Ungarns ab, und bauten ein bürgerliches Gesellschaftssystem und eine bürgerliche Verfassung auf. Der Reichstag (*országgyűlés*) behielt das Zweikammersystem. Die Zusammenstellung der Magnatentafel (Obertafel, Oberhaus) blieb prinzipiell unberührt. Die Untertafel wurde auf Grund der Volksvertretung in ein Abgeordnetenhaus umgewandelt. Durch der GA V vom Jahre 1848 wurde ein enges Zensuswahlrecht eingeführt.

Der GA IV vom Jahre 1848 über die jährliche Session des Reichstags beschäftigte sich mit der inneren Organisation und mit den Rahmen der Tätigkeit des neuen Reichstags. Der Verfasser beschäftigt sich in dieser Studie *chronologisch* (I) und *institutionell* (II) mit der Entstehung dieses – aus 15 Paragraphen bestehenden – Gesetzartikels.

Was die Chronologie der Entstehung dieses Gesetzartikels betrifft: Die Gesetzesvorlage wurde vom designierten Innenminister Bertalan Szemere verfasst. Sie wurde durch die Untertafel am 20. März 1848 verhandelt. Die Obertafel beschäftigte sich mit ihr am 21-22. März 1848. Die Modifikationen der Magnaten – mit einer einzigen Ausnahme (§ 13) – wurden von der Untertafel am 26. März 1848 angenommen. Die Obertafel beschäftigte sich damit noch auch am 27. März 1848. Die gemeinsame Sitzung beider Tafel nahm die Endfassung der Vorlage am 30. März 1848 an. König Ferdinand V nahm – auf den Rat von *Staatskonferenz* – sie am 2. April 1848 an. Die Verkündung geschah als GA IV vom Jahre 1848 am 11. April 1848.

Die wichtigeren institutionellen Fragen der Debatte waren die folgenden: der Ort des Reichstags (statt Pozsony bzw. Buda-Pest nur *Pest*), die Periodizität der "jährlichen" Sessionen des Reichstags (§ 1); die Verkündung der Gesetze (§ 2); die dreijährige Gesetzgebungsperiode (§ 3); die vorzeitliche Auflösung und Vertagung des Reichstages (§§ 5-6); die Organisation der beiden Häuser, besonders die Abschaffung des Rechts des Palatins (*nádor*) auf den Vorsitz des Magnatenhauses (§§ 7-8) und die Aufrechterhaltung der Ordnung unter der Sitzung durch die Nationalgarde und Wächter der Häuser (§ 13).